1- ئێمە، ئەندامانی سەر بە باوەڕی ئاینیو کۆمەڵگەی مەدەنی کە لە بواری مافەکانی مرۆڤدا کار دەکەین و لە٢٨- ٢٩ ی ئازاری٢٠١٧ لە بەیروت کۆبووینەوە، لە لوتکەی ڕێڕەوی کۆبوونەوەکان کە لەلایەن نووسینگەی کۆمسیۆنی باڵای نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ مافەکانی مرۆڤ (OHCHR)، قەناعەتی قوڵی خۆیان دەربڕی کە ئایین و بیروباوەڕەکانی هەریەکەمان پابەندبوونێکی هاوبەشیان هەیە بۆ بەرزڕاگرتنی **شکۆمەندی و بەهای یەکسان لە هەموو مرۆڤەکان**. بەها هاوبەشە مرۆییەکان و کەرامەتی یەکسان ڕەگ و ڕیشەی هاوبەشی کولتوورەکانمانن .ئیمان و مافەکان دەبێ بەهێزکەری یەکدی بن .دەربڕینی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتی ئایینەکان یان بیروباوەڕەکان لە ژینگەیەکدا گەشە دەکات و گەشە دەکات کە مافەکانی مرۆڤ لەسەر بنەمای بەهای یەکسانی هەموو تاکەکان پارێزراون .بە هەمان شێوە مافی مرۆڤیش دەتوانێت سوود لە بناغە ئەخلاقی و ڕۆحییە قوولە ڕەگداکوتاوەکان وەربگرێت کە لەلایەن ئایین یان بیروباوەڕەکانەوە دابین دەکرێت.

2- تێگەیشتنی ئێمە بۆ ئایین یان بیروباوەڕییەکان وەک سەرچاوەیەک بۆ پاراستنی تەواوی مافە بنەڕەتیەکانی مرۆڤ لە پاراستنی بەخشینیژیان، ئازادییەکانی بیرکردنەوە، ویژدان، ئایین، باوەڕ، بۆچوون و دەربڕین تا ئازاد بوون لە ویست وترس ، بەشیوەیەکی پارێزراو لە هەموو جۆرە توندوتیژییەک.

- "هەرکەسێک ژیانێک بپارێزێت، لەلایەن کتێبی پیرۆزەوە وا دادەنرێت کە هەموو جیهانی پاراستبێت". (تەلمود، سەنهدرین، ١،٣٧).
- "کەسێک ژیانی یەک مرۆڤ ڕزگار بکات یەکسانە بە کەسێک کە ژیانی هەمووان ڕزگار بکات." (قورئان ٥:٣٢)
- "یەزدانی پەروەردگارت بە هەموو دڵ و بە هەموو گیان و بە هەموو هێز و بە هەموو عەقڵت خۆش بوێت و دراوسێکەت وەک خۆت خۆش بوێت." (لووقا ١٠: ٢٧)
- "با پەروەردگاری ئەم ماڵە بپەرستن کە لە برسێتی ڕزگاری کردوون و لە ترس ڕزگاری کردوون." (سوورەت قوڕەیش، ئایەتەکانی ٣،٤)
- "تەنها یەک کەس دروستکرا لە جیهان، بۆ ئەوەی فێر بکات کە ئەگەر کەسێک ببێتە هۆی لەناوچوونی تاکە مرۆڤێک، ئەوا هەموو جیهانی لەناوبردووە؛ وە ئەگەر کەسێک تاکە ڕۆحێک ڕزگار بکات، ئەوا هەموو جیهانی ڕزگار کردووە." (میشنا سەنهەدرین ٤: ٥)
- "با پێکەوە بوەستین، بەکۆمەڵ لێدوان بدەین و بیرکردنەوەکانمان یەک بێت." (ریگڤێدا ١٠: ١٩١:٢)
- "هەروەک چۆن خۆم لە شتە ناخۆشەکان دەپارێزم هەرچەندە بچووک بن، بە هەمان شێوەش پێویستە بە عەقڵێکی بەزەییدار و خەمخۆرەوە مامەڵە لەگەڵ ئەوانی تردا بکەم." (شانتیدێڤا، ڕێبەرێک بۆ شێوازی ژیانی بۆدیساتڤا)
- «با میشکمان پێکەوە دابنێین بۆ ئەوەی بزانین دەتوانین چ ژیانێک بۆ منداڵەکانمان دروست بکەین." (چیف سیتینگ بول، لاکۆتا)

3- بە پشتبەستن بەو خاڵانەی سەرەوە، لە نێوان زۆر سەرچاوەی تری ئیماندا، ئێمە قەناعەتمان وایە کە قەناعەتە ئایینی یان باوەڕییەکانمان یەکێکە لە سەرچاوە بنەڕەتییەکانی پاراستنی کەرامەتی مرۆڤ و ئازادییەکانی هەموو تاک و پێکهاتەکان بەبێ هیچ جیاوازییەک لەسەر هیچ بنەمایەک. دەقە ئایینی و ئەخلاقی و فەلسەفیەکان پێش یاسای نێودەوڵەتی کەوتوون لە بەرزڕاگرتنی یەکیەتی مرۆڤایەتی و پیرۆزی مافی ژیان و ئەرکە تاکەکەسی و دەستەجەمعییە هاوتاکان کە لە دڵی باوەڕداراندا زەمینەسازی کراوە.

4- ئێمە بەڵێن دەدەین ئەو بەها مرۆییە هاوبەشانە بڵاوبکەینەوە کە یەکێتیەکەمان پێک دەهێنن. لە کاتێکدا ئێمە لە هەندێک پرسیاری تیۆلۆژیدا جیاوازین، بەڵام بەڵێن دەدەین بەرەنگاربوونەوەی هەر جۆرە ئیستغلالکردنی ئەو جۆرە جیاوازییانە بۆ داکۆکیکردن لە توندوتیژی و جیاکاری و ڕق و کینە ئایینی.

- "ئێمە یاسایەک و پراکتیزەیەکمان بۆ گرووپە جیاوازەکان دارشتووە. ئەگەر خودا ویستبایە ئەوا ئێوەی دەکردە یەک کۆمەڵگە، بەڵام ویستویەتی تاقیتان بکاتەوە سەبارەت بەو شتانەی کە بۆتان هاتووە. بۆیە کێبڕکێ لەگەڵ یەکتر بکەن لە چاکەکردندا. هەریەکێکتان دەگەڕێنەوە بۆ لای خودا و ئەو ئاگادارتان دەکاتەوە سەبارەت بەو شتانەی کە جیاوازیتان هەبووە." (قورئان ٥، ٤٨)

- "ئێوە بەرهەمی یەک درەختن و گەڵاکانی یەک لقن." (بەهائوڵا)

5 - ئێمە پێمان وایە ئازادی ئایین یان بیروباوەڕ بەبێ ئازادی بیرکردنەوە و وێژدان کە پێش هەموو ئازادییەک دێت، بوونی نییە چونکە بەستراوەتەوە بە جەوهەری مرۆڤ و مافەکانی هەڵبژاردنی و بە ئازادی ئایین یان باوەڕەوە. مرۆڤ بە گشتی بنەمای هەموو ئیمانێکە و لە ڕێگەی خۆشەویستی و لێبوردن و ڕێزەوە گەشە دەکات.

6 - ئێمە لێرەوە بە ڕێزەوە پێکەوە لە بەیروتەوە تێکۆشانێکی شەڕەفمەندانە ، ئاشتیخوازانە بەڵام بەهێز، دژی لوتبەرزی و بەرژەوەندی خۆپەرستی و دابەشکارییە دەستکردەکانی خۆمان دەستپێدەکەین. تەنها کاتێک ئێمە وەک ئەکتەرە ئایینییەکان ڕۆڵی خۆمان بگرینە ئەستۆ، دیدێکی هاوبەش بۆ بەرپرسیارێتیەکانمان بخەینەڕوو و بانگەشەیی تێپەڕێنین بۆ کردار، تەنها ئەو کاتە بە شێوەیەکی باوەڕپێکراو قبوڵکردنی یەکتر و برایەتی لە نێوان خەڵکی ئایین یان بیروباوەڕی جیاوازدا بەرەوپێش دەبەین و بەهێزیان دەکەین بۆ شکستپێهێنانی پاڵنەرە نەرێنییەکانی ڕق و کینە، خراپەکاری، دەستکاریکردن، تەماح، توندوتیژی و فۆرمەکانی نەرێنی پەیوەندیدار بە... نامرۆڤایەتی. هەموو پێکهاتە ئایینیەکان یان بیروباوەڕییەکان پێویستیان بە سەرکردایەتییەکی یەکلاکەرەوە هەیە کە بە شێوەیەکی دوور لە دوو دڵی ئەو ڕێگایە لەبەر بکات بە مامەڵەکردن بۆ کەرامەتی یەکسانی هەمووان، کە بەهۆی مرۆڤایەتی هاوبەشمان و ڕێزگرتن لە ئازادی ڕەهای وێژدانی هەموو مرۆڤێکەوە پاڵنەر بێت. ئێمە بەڵێن دەدەین کە کەم تەرخەمی نەکەین لە پرکردنەوەی ئەو بۆشاییە سەرکردایەتییە هاوبەشە بە پاراستنی ئازادی و هەمەچەشنی لە ڕێگەی چالاکییەکانی "ئیمان بۆ مافەکان" (F4R).

- "ئێمە هەر کەسێکمان بە تەواوی دروست کردووە، و لە ناوەوە هەست بە تاوان و هەوڵ بۆ ڕاستی دانان. سەرکەوتووە ئەوەی کە خۆی پاک بکات و بەرز ببێتەوە بۆڕێی ڕاستی." (قورئان ٩١، ٧-٩)

7 - ئەم بەیاننامەیە سەبارەت بە "ئیمان بۆ مافەکان" دەگاتە کەسانی سەر بە ئایین و بیروباوەڕەکان لە هەموو ناوچەکانی جیهان، بە ئامانجی بەرزکردنەوەی کۆمەڵگا یەکگرتوو و ئاشتیخواز و ڕێزدارەکان لەسەر بنەمای پلاتفۆرمێکی هاوبەشی کردارئاراستەکراو کە هەموو پەیوەندیدارەکان ڕێککەوتوون و کراوەن بەڕووی هەموو ئەو ئەندامانەی کە ئامانجی هاوبەشمان هەیە. ئێمە بەهایەکی زۆر دەدەین کە بەیاننامەکەمان سەبارەت بە باوەڕ بۆ مافەکان، وەک پێشینەی دامەزراندنی پلانی کارکردنی ڕەبەت سەبارەت بە هاندان بۆ هەڵاواردن، دوژمنایەتی یان توندوتیژی (گەڵاڕێزان ٢٠١٢)، هەم لە ژێر چاودێری و بە پشتیوانی نەتەوە یەکگرتووەکان کە نوێنەرایەتی هەموو گەلانی جیهان دەکات، هەم بە میکانیزمەکانی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان وەکو ڕاپۆرتەرە تایبەتەکان و ئەندامانی ئەنجومەن.

8 - لە کاتێکدا کە چەندین دەستپێشخەری پێشوازی لێکراو بە تێپەڕبوونی کات هەوڵیان دا باوەڕ بە مافەکانەوە ببەستنەوە بۆ بەرژەوەندی هەردووکیان، هیچ کام لەم هەوڵانە بە تەواوی نەگەیشتنە ئەو ئامانجە. بۆیە ئێمە قەناعەتمان هەیە کە ئەندامە ئایینییەکان لە ئاستی نیشتمانی و نێودەوڵەتیدا بتوانن بەرپرسیارێتی خۆیان لە بەرگریکردن لە مرۆڤایەتی هاوبەشمان لە بەرامبەر هاندان بۆ ڕق و کینە، ئەو کەسانەی کە سوودمەندن لە ناسەقامگیرکردنی کۆمەڵگاکان و دەستکاریکەرانی ترس بە زیانی کەرامەتی یەکسان و بێبەشنەکراوی مرۆڤ. بەم جارنامەی ئێستای F4R، ئامانجمان دەست و دڵە لە بنیاتنانی هەوڵەکانی پێشووتر بۆ نزیککردنەوەی باوەڕ و مافەکان بە خستنەڕووی بنەما هاوبەشەکانی نێوان هەموومان و پێناسەکردنی ڕێگاکان کە باوەڕ دەتوانێت بە شێوەیەکی کاریگەرتر بۆ مافەکان بوەستێت بۆ ئەوەی هەردووکیان یەکتر بەرەو پێش ببەن.

- "مرۆڤ لە خەساردایە، جگە لەوانەی باوەڕیان بە ئەنجامدانی کارە چاکەکان هەیە، بەردەوام پێشنیاری بکەن بۆ یەکتر و لەسەر ئەو دەماڕە بەردەوام بن". (قورئان ١٠٣، ٣)

9 - بە بنیاتنانی ئەم بەیاننامەیەی ئێستا، هەروەها بەنیازین ئەوەی بانگەشەی بۆ دەکەین لە ڕێگەی دامەزراندنی هاوپەیمانییەکی فرە ئاستەوە کاری پێ بکەین، کە کراوە بێت بۆ هەموو ئەندامە ئایینییە سەربەخۆکان و ڕێکخراوە باوەڕدارەکان کە بەڕاستی قبوڵکردن و پابەندبوون بە بەیاننامەی ئێستای F4R نیشان دەدەن بە جێبەجێکردنی پڕۆژەکان لەسەر زەوی لە بوارەکاندا کە بەشدارن لە گەیشتن بە ئامانجەکەی. هەروەها نەخشەڕێگایەک بۆ کردەوەی کۆنکرێتی

لە بواردە تایبەتەکاندا دادەڕێژین، کە بە بەردەوامی لەلایەن هاوپەیمانی جیهانی باوەڕمان بۆ مافەکانەوە پێداچوونەوەی بۆ بکرێت.

10- بۆ گەیشتن بەو ئامانجەی سەرەوە، ئێمە وەک باوەڕداران بەڵێن دەدەین (چ خودایی بێت، چ غەیرە خودایی بێت، چ بێدین بێت یان ئەوانی تر) کە بە تەواوی پابەند بین بە پێنج بنەمای بنەڕەتی:

أ) تێپەڕاندنی گفتوگۆ نەریتییەکانی نێوان ئایینەکان بۆ پڕۆژەی کۆنکرێتی ئیمان بۆ مافەکان (F4R) لەسەر ئاستی ناوخۆیی کە ئاڕاستەی کرداریان لەسەرە. لە کاتێکدا دیالۆگ گرنگە، بەڵام بۆ خۆی کۆتایی نییە. نیەتی باش بەهایەکی سنووردارە هەیە بەبێ کردەوەی هاوتا. گۆڕانکاری لەسەر زەوی ئامانجە و کردەوەی هاوئاهەنگ ئامرازی لۆژیکییە.

- "ئیمان لە دڵدا زەمینەسازی دەکرێت کاتێک بە کردار نیشان دەدرێت." (فەرموودە)

ب) دووركەوتنەوە لە دابەشکارییە بیریەکان و عەقیدییەکان بۆ ئەوەی کار لەسەر بوارەکانی دیدگای هاوبەشی نێوان ئایین و نێوان ئایینەکان بکرێت وەک لە بەیاننامەی ئێستای F4Rدا پێناسە کراوە. ئەم بەیاننامەیە وەک ئامرازێک بۆ گفتوگۆ لە نێوان ئایینەکاندا نییە بەڵکو سەکۆیەکی هاوبەش بێت بۆ کردەوەی هاوبەش بۆ بەرگریکردن لە کەرامەتی مرۆڤ بۆ هەموان. لە کاتێکدا ئێمە ڕێز لە ئازادی ڕادەربڕین دەگرین و هیچ وەهمێکمان نییە سەبارەت بە بەردەوامبوونی ئاستێک لە مشتومڕ لە ئاستە جیاوازەکانی گوتاری ئایینیدا، بەڵام بڕیارماندراوە تەحەدای دەستکاریکردنی ئایینەکان بکەین لە هەردوو سیاسەت و ململانێکاندا. ئێمە بەنیازین دەنگێکی یەکگرتووی هاوسەنگ بین لە هاودەنگی، عەقڵ، بەزەیی، میانڕەوی، ڕۆشنگەری و کردەوەی بەکۆمەڵ هاوتا لە ئاستی بنەڕەتیدا.

ت) خۆڕاگری خاسیەتێکە کە ئێمە بە نرخی دەزانین. هەموومان پێش هەموو شتێک لەسەر لاوازی و ئاستەنگەکانی خۆمان لەناو کۆمەڵگاکانی خۆماندا قسە دەکەین و مامەڵە دەکەین. ئێمە بە شێوەیەکی بەکۆمەڵ و بەردەوام، دوای وردبینییەکی ناوخۆیی و گشتگیر کە بەنرختترین هێزی ئێمەیە، واتە یەکپارچەیی دەپارێزێت، چارەسەری پرسە جیهانییە زیاترەکان دەکەین.

ث) قسەکردن بە یەک دەنگ، بە تایبەتی دژی هەر داکۆکیکردنێک لە ڕق و کینە کە یەکسان بێت بە هاندانی توندوتیژی، جیاکاری یان هەر پێشێلکارییەکی دیکەی ئەو کەرامەتە یەکسانەی کە هەموو مرۆڤەکان بەدەستی دەهێنن بەبێ گوێدانە ئایین، بیروباوەڕ، ڕەگەز، سیاسی یان بۆچوونی دیکە، بنەچەی نەتەوەیی یان کۆمەڵایەتی، یان هەر پێگەیەکی دیکە. ئیدانەکردنی هاندانی ڕق و کینە، نادادپەروەری، جیاکاری لەسەر بنەمای ئایینی یان هەر جۆرە لێبوردەییەکی ئایینی بەس نییە. ئێمە ئەرکمان لەسەر شانە کە قسەی ڕق و کینە بە بەزەیی و هاودەنگی چاکسازی کە دڵ و کۆمەڵگاکان بە هەمان شێوە چاک بکاتەوە، چاک بکەینەوە. قسەکانی ئێمە بۆ چاکسازی دەبێ سنووری ئایینی یان بیروباوەڕ تێپەڕێنن. بەم پێیە نابێت چیتر ئەم جۆرە سنوورانە وەک خاکێکی ئازاد بۆ خراپەکاران، بێگانە پەرست، خەڵک بەکار هێنەرەکان و تووندڕەوە توندوتیژەکان بمێننەوە.

ج) ئێمە بڕیارمان داوە بە شێوەیەکی تەواو سەربەخۆ مامەڵە بکەین، پابەند بین تەنها بە ویژدانمانەوە، لە هەمان کاتدا بەدوای هاوبەشیکردندا دەگەڕێین لەگەڵ هاوپەیمانییەکانی ئایینی و زانستی، دەزگا حکومییە پەیوەندیدارەکان و ئەکتەرە نا دەوڵەتییەکان لە هەر شوێنێک هاوپەیمانییەکانی باوەڕ بۆ مافەکان (F4R) بە ئازادی بە پێی ئەم بەیاننامەیە دامەزراون.

11- ئامراز و سەرمایەی سەرەکیمان بریتییە لە گەیشتن بە سەدان ملیۆن باوەڕدار بە شێوەیەکی خۆپارێزی و پێکهاتەدار بۆ گەیاندنی قەناعەتە هاوبەشەکانمان کە لەم بەیاننامەی F4R دا هاتووە. قسەکردن بە یەک دەنگ بۆ بەرگریکردن لە کەرامەتی یەکسانی هەموان لەسەر پرسەکانی تەحەدای هاوبەش بۆ مرۆڤایەتی بە یەکسانی خزمەت بە دۆزی ئیمان و مافەکان دەکات. مرۆڤ مافی ئەوەی هەیە ڕێزی تەواو و یەکسان بگرێت، نەک تەنها لێبوردەیی، بەبێ گوێدانە ئەوەی کە ڕەنگە باوەڕیان بە چی هەبێت یان باوەڕیان نەکات. ئەرکی ئێمەیە کە ئەم پابەندبوونە لە چوارچێوەی کایەی لێهاتوویی خۆماندا بپارێزین. هەروەها هانی هەموو باوەڕداران دەدەین کە بەرپرسیارێتی تاکەکەسی خۆیان هەڵبگرن لە بەرگریکردن لە بەها قوواڵەکانیان کە بریتین لە دادپەروەری و یەکسانی و بەرپرسیارێتی بەرامبەر بە کەسانی کەمدەرامەت و بێبەشان، بەبێ گوێدانە ئایین و باوەڕەکەیان.

- "مرۆڤەکان یان برای تۆن لە ئیماندا، یان برای تۆن لە مرۆڤایەتیدا". (ئیمام عەلی کوڕی ئەبو طالیب)
- "لە گەشتە دوور و درێژەکەی ژیانی مرۆڤدا، ئیمان باشترین هاوەڵەکانە". (بودا)

1 2 - ئێمە دەمانەوێت ئەو ئامانجە بە شێوەیەکی دیاریکراو بگەینین کە گرنگ بێت بۆ خەڵک لەسەر ئاستی بنەڕەتی لە هەموو ناوچەکانی جیهان کە هاوپەیمانی ئاندامە ئایینییەکان هەڵدەبژێرن پابەندبن بەم بەیاننامەیە و بەو پێیەش مامەڵە بکەن. ئێمە پشتگیری لە یەکگرتوویی دەکەین، لەوانەش لە ڕێگەی ڕێپێوانێکی ساڵانەی ئیمان بۆ مافەکان کە زۆر ڕەمزێکی باڵای دەربڕینی یەکێتیمان لە هەمەچەشنییدا لە هەموو بەشەکانی جیهان لە ١٠ی ڕەشەمێ.

1 3 - خستنەڕووی دیدگایەکی هاوبەشی ئەکتەرە ئایینییەکان لە ڕێگەی ئەم ڕاگەیاندنەیەوە، لەسەر بنەمای پلانی کارکردنی ڕەبەتی ساڵی ٢٠١٢ و کۆبوونەوەکانی بەدواداچوون، خاڵی وەرچەرخان بۆ چەکداماڵینی هێزەکانی تاریکی دابین دەکات؛ و یارمەتی هەڵوەشاندنەوەی ئەو هاوپەیمانییە ناپیرۆزەی کە لە دڵی زۆردا هەیە لە نێوان ترس و ڕقدا. تۆندوتیژی بە ناوی ئایینەوە بناغە سەرەتاییەکانی و ڕەحمەتی و بەزەیی دەشکێنێت. ئێمە بەنیازین پەیامەکانی میهرەبانی و بەزەیی بگۆڕین بۆ کردەوەی هاودەنگی لە ڕێگەی پڕۆژەی نێوان کۆمەڵایەتی و گەشەپێدان و ژینگەیی لەسەر بنەمای باوەڕ لەسەر ئاستی ناوخۆیی و نیشتمانی و ناوچەیی و جیهانی.

1 4 - ئێمە بە تەواوی ئەو بەهای گشتگیرانەی کە لە ئامرازە نێودەوڵەتییەکانی مافی مرۆڤدا هاتووە وەک ستانداردی هاوبەشی مرۆڤایەتی هاوبەشمان لە خۆ دەگرین. ئێمە پابەندبوونمان لەم بەیاننامەیەی F4R پێش هەموو شتێک لەسەر ئەو قەناعەتەمان دادەنێین کە ئایینەکان و بیروباوەڕەکان بەها سەرەکییە هاوبەشەکانی ڕێزگرتن لە کەرامەتی مرۆڤ، دادپەروەری و دادپەروەرییان هەیە. هەروەها ئەم پابەندبوونانە لە قبوڵکردنی ئەو ڕاستییەدا زەمینەسازی دەکەین کە "هەموو کەسێک ئەرکی هەیە بەرامبەر بەو کۆمەڵگەیەی کە بە تەنیا گەشەسەندنی ئازاد و تەواوی کەسایەتییەکەی تێیدا دڵنیایە". ئەرکی ئێمە ئەوەیە کە ئەو شتانە پراکتیزە بکەین کە بانگەشەی بۆ دەکەین، بە تەواوی بەشداری بکەین، قسە بکەین و لەسەر زەوی لە بەرگریکردن لە کەرامەتی مرۆڤدا مامەڵە بکەین، زۆر پێش ئەوەی لە ڕاستیدا هەڕەشەی لێبکرێت.

- "ئەی ئیمانداران بۆچی ئەو کارە پراکتیزە ناکەن کە بانگەشەی بۆ دەکەن؟ زۆرترین ڕق لە خودا بانگەشەی ئەو شتەیە کە پراکتیزەی ناکەن". (قورئان ٦١: ٢-٣)
- "قسە بۆ ئەو کەسانە بکەن کە ناتوانن بۆ خۆیان قسە بکەن، بۆ مافی هەموو ئەوانەی بێبەشن، قسە بکەن و بە دادپەروەرانە حوکم بدەن؛ بەرگری لە مافی هەژاران و هەژاران بکەن". (پەندەکان ٣١: ٨-٩)

1 5 - هەردوو فەرمانی ئایینی و چوارچێوە یاساییە نێودەوڵەتییەکانی ئێستا بەرپرسیارێتی دەخەنە ئەستۆی ئەندامە ئایینییەکان. بەهێزکردنی ئەندامە ئایینییەکان پێویستی بە کردەوە هەیە لە بوارەکانی وەک یاسادانان، چاکسازی دامەزراوەیی، سیاسەتی گشتی پشتیوانیکەر و ڕاهێنان کە لەگەڵ پێداویستییەکانی ئەندامە ئایینییە ناوخۆییەکان بگونجێت کە زۆرجار یەکێکن لە سەرچاوە سەرەکییەکانی پەروەردە و گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی لە بوارەکانی کارکردنیاندا. ڕێککەوتننامە و پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان زاراوەی سەرەکی یاسایی وەک جینۆساید، پەنابەر، جیاکاری ئایینی و ئازادی ئایین یان باوەڕیان پێناسە کردووە. هەموو ئەم چەمکانە لە ئایین و بیروباوەڕە جیاوازەکاندا دەنگدانەوەیەکی هاوتایان هەیە. سەرەڕای ئەوەش، چەندین بەیاننامە و بڕیارنامە توخمەکانی ڕۆڵ و بەرپرسیارێتی ئەکتەرە ئایینییەکان دابین دەکەن کە ئێمە لەم بەیاننامەیەی F4Rدا لە خۆیی دەگرین و دەیچەسپێنین.

1 6 - ئێمە وەک مرۆڤ هاوڕاین کە ئێمە لێپرسینەوە لە هەموو مرۆڤەکان دەکەین سەبارەت بە چاککردنەوەی شێوازی وێناکردنی ئایینەکان و زۆرجار دەستکاریکردنیان. ئێمە بەرپرسیارین لە کارەکانمان بەڵام لەوەش بەرپرسیارترین ئەگەر جێبەجێی نەکەین یان بە شێوەیەکی دروست و لە کاتی خۆیدا مامەڵە نەکەین.

- پرسیار لە هەریەکێکتان دەکەین دەربارەی هەموو ئەو شتانەی کە وتوتانە و کردووتە، چونکە ئێوە لێپرسینەوە دەکەن" (قورئان، عەسافەت، ٢٤)
- "کارەکانی هەموو کەسێک دەردەکەون". (ئینجیل، یەکەمی کۆرنتیەکان 13 .iii)

17- لە کاتێکدا دەوڵەتان بەرپرسیارێتی سەرەکییان لە ئەستۆدایە لە پێشخستنی و پاراستنی هەموو مافەکان بۆ هەمووان، بە تاک و بەکۆمەڵ بۆ چێژوەرگرتن لە ژیانێکی بەرێز و دوور لە ترس و دوور لە کەمی و چێژوەرگرتن لە ئازادی هەڵبژاردن لە هەموو لایەنەکانی ژیاندا، ئێمە وەک ئەندامە ئایینییەکان یان وەک تاکە باوەڕدارەکان بەرپرسیارێتییەکی جیاوازمان لە ئەستۆدایە بۆ پاڵپشتی مرۆڤایەتی هاوبەشمان و کەرامەتی یەکسانی هەر مرۆڤێک لە هەموو بارودۆخێکدا لەناو کایەکانی خۆماندا لە بانگەشەی بانگەواز، فێرکردن، ڕێنمایی ڕۆحی و بەشداریکردنی کۆمەڵایەتی.

- هەرکەسێک شایەتحاڵی نادادپەروەری یان هەڵەیەک بێت، پێویستە بە دەستی خۆی ڕێڕەوەکەی بگۆڕێت، ئەگەر نەیتوانی ئەوە بکات، ئەوا بە قسەکانی، ئەگەر توانای ئەوەی نەبوو ئەو کارە بکات ئەوا بە دڵیان، ئەمە لاوازترین کردەوەی ئیمان دەبێت" (فەرمووده).

18- پێکهاتە ئایینییەکان و سەرکردە و شوێنکەوتووەکانیان ڕۆڵیان هەیە و بەرپرسیارێتییان هەڵدەگرن سەربەخۆ لە دەسەڵاتە گشتیەکان چ لە ژێر ئامرازە یاساییە نیشتمانییەکان و چ لە ژێر ئامرازە یاساییە نێودەوڵەتییەکان. بەپێی مادەی ٢ (١)ی جارنامەی نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە نەهێشتنی هەموو جۆرە جیاکارییەک لەسەر بنەمای ئایینی بیروباوەڕ لە ساڵی ١٩٨١، "نابێت هیچ کەسێک لە لایەن هیچ دەوڵەتێک، دامەزراوەیەک، کۆمەڵێک کەس یان کەسێکەوە بە پاساوی ئایین یان بیروباوەڕ جیاکاری بکرێت". ئەم برگەیە بەرپرسیارێتی ڕاستەوخۆی دامەزراوە ئایینییەکان و سەرکردەکان و تەنانەت هەر تاکێک لەناو پێکهاتە ئایینییەکان یان بیروباوەڕییەکان دادەمەزرێنێت.

19- ئەوندەی چەمکی کۆنترۆڵی کاریگەر بناغەی بەرپرسیارێتی ئەندامە نا دەوڵەتییەکان لە کاتی ململانێدا دابین دەکات، ئێمە پاساوێکی یاسایی و ڕەوشتی هاوشێوە لە حاڵەتی ئەو سەرکردە ئایینییەکان دەبینین کە پلەیەکی باڵا هەموکات کاریگەرییان بەسەر دڵ و مێشکی شوێنکەوتووانی خۆیاندا هەیە.

20- لێدوان بۆ گەشەسەندنی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتی بنەڕەتییە. یەکێک لە میدیا هەرە چارەنووسسازەکان بۆ لایەنە باش و خراپەکانی مرۆڤایەتی پێکدەهێنێت. شەڕ لە مێشکەوە دەست پێدەکات و بەهۆی هۆشبەرێک دەچێنرێت کە زۆرجار داکۆکیکردنێکی شاراوەی ڕق و کینە سووتەمەنی پێدەدرێت. هەروەها قسەی ئەرێنی ئامرازی چارەسەری ئاشتەوایی و ئاشتیسازییە لە دڵ و دەروونداً. قسەکردن یەکێکە لە ستراتیژیترین بوارەکانی ئەو بەرپرسیارێتیانەی کە ئێمە پابەندین بە وەرگرتنی و پشتگیریکردنی یەکتر بۆ جێبەجێکردنیان لە ڕێگەی ئەم بەیاننامەی F4R لەسەر بنەمای ئەو ئاستەنگانەی کە لە پلانی کارکردنی ڕەبەندا هاتووە.

21- بەپێی پەیمانی نێودەوڵەتی مافە مەدەنی و سیاسییەکان (مادەی ٢٠، بڕگەی دووەم)، دەوڵەتان پابەندن بە قەدەغەکردنی هەر جۆرە داکۆکیکردنێک لە ڕق و کینەیەکی نیشتمانی، ڕەگەزی یان ئایینی کە هاندانی جیاکاری، دوژمنایەتی یان تووندوتیژی پێکدەهێنێت. ئەمەش هاندانی ڕق و کینە لەلایەن هەندێک لە سەرکردە ئایینییەکانەوە بەناوی ئایینەوە دەگرێتەوە. بەهۆی هەڵوێست و چوارچێوە و ناوەڕۆک و ڕادەی وتارەکانی وتاردەرەوە، ئەگەری زۆرە ئەم جۆرە لێدوانانەی سەرکردە ئایینییەکان بەربەستی هاندانی ڕق و کینە بەدی بهێنن. قەدەغەکردنی ئەو جۆرە هاندانانە بەس نییە. داکۆکیکردن لە چاکسازی بۆ ئاشتەوایی بە هەمان شێوە ئەرکێکە، لەوانەش بۆ سەرکردە ئایینییەکان، بەتایبەتی کاتێک بانگەشە بۆ ڕق و کینە بە ناوی ئایینەکان یان بیروباوەڕەکانەوە دەکرێت.

22- ڕوونترین و نوێترین ڕێنمایی لەم بوارەدا لەلایەن پلانی کارکردنی ڕەبەتی ساڵی ٢٠١٢ەوە دابینکراوە کە سێ بەرپرسیارێتی سەرەکی تایبەتی سەرکردە ئایینییەکان دەخاتە ڕوو: (ا) سەرکردە ئایینییەکان دەبێ خۆیان لە بەکارهێنانی پەیامی لێبوردەیی یان دەربڕین کە ڕەنگە هاندەری تووندوتیژی، دوژمنایەتی یان جیاکاری بن؛ (ب) هەروەها سەرکردە ئایینییەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەیە لە قسەکردن بە تووندی و خێرا لە دژی لێبوردەیی، چەشنە چەشنە جیاکارییەکان و

نموونەکانی قسەی ڕقاوی؛ وە (ج) سەرکردە ئاینییەکان دەبێ ڕوون بن کە توندوتیژی هەرگیز ناتوانرێت وەک وەڵامێک بۆ هاندانی ڕق و کینە بەکاربهێنرێت (بۆ نموونە، توندوتیژی ناتوانرێت بە هۆی پیشتر هەراساندنی کەسێک ڕەوا بکرێت.)

www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FaithForRights.aspx

---

هەموو وەرگێرانەکانی دەقە ئایینی یان باوەڕییەکان لەلایەن بەشداربووانی وۆرکشۆپی بەیروتەوە لە پێوەندی لەگەڵ ئایین یان بیروباوەڕی خۆیان پێشکەش کراون و تەنیا مەبەست لێی وێناکردن و ناتەواو بوون.

OHCHR کۆبوونەوە نێودەوڵەتییە پەیوەندیدارەکان، سیمیناری پسپۆران و وۆرک شۆپی ناوچەیی ڕێکخست، لەوانە لە جنێڤ (نۆکتوبەری ٢٠٠٨)، ڤیەنا (شوباتی ٢٠١١)، نایرۆبی (نیسانی ٢٠١١)، بانکۆک (تەممووزی ٢٠١١)، سانتیاگۆ دی شیلی (نۆکتوبەری ٢٠١١)، ڕەبات (نۆکتوبەری ٢٠١٢)، جنێڤ (شوباتی ٢٠١٣)، عەمان (تشرینی دووەمی ٢٠١٣)، مەنامە (٢٠١٤)، تونس (تشرینی یەکەمی ٢٠١٤ و نیسانی ٢٠١٥)، نیکۆسیا (تشرینی یەکەمی ٢٠١٥)، بەیروت (کانوونی دووەمی ٢٠١٥) و عەمان (ژانویەی ٢٠١٧).

بڕوانە لیژنەی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان، سەرنجی گشتی ژمارە 10. 22 (1993)، دۆکیۆمێنتی نەتەوە یەکگرتووەکان. CCPR/C/21/Rev.1/Add.4، بڕگەی 1. ٢.

مادەی ٢٩ بڕگەی یەکەمی جارنامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ (١٩٤٨).

لەوانە ڕێککەوتننامەی ڕێگریکردن و سزادانی تاوانی جینۆساید (١٩٤٨)؛ ڕێککەوتننامەی پەیوەست بە دۆخی پەنابەران (١٩٥١)؛ ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی نەهێشتنی هەموو جۆرە جیاکارییەکی ڕەگەزی (١٩٦٥)؛ پەیمانی نێودەوڵەتی مافە مەدەنی و سیاسییەکان (١٩٦٦)؛ پەیمانی نێودەوڵەتی مافە ئابووری و کۆمەڵایەتی و کولتوورییەکان (١٩٦٦)؛ ڕێککەوتننامەی نەهێشتنی هەموو جۆرە جیاکارییەک لە دژی ژنان (١٩٧٩)؛ ڕێککەوتننامەی دژی ئەشکەنجە و مامەڵە یان سزای دڕندە، نامرۆڤانە یان ڕێزلێنانانەی تر (١٩٨٤)؛ ڕێککەوتننامەی مافەکانی منداڵ (١٩٨٩)؛ ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی پاراستنی مافی هەموو کرێکارانی کۆچبەر و ئەندامانی خێزانەکانیان (١٩٩٠)؛ ڕێککەوتننامەی مافی خاوەن پێداویستییە تایبەتەکان (٢٠٠٦)؛ و ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بۆ پاراستنی هەموو کەسەکان لە دیارنەمانی زۆرەملێ (2006).

لەوانە جارنامەی جیهانی مافی مرۆڤ (١٩٤٨)؛ جارنامەی نەهێشتنی هەموو جۆرەکانی لێبوردەیی و جیاکاری لەسەر بنەمای ئایین یان باوەڕ (١٩٨١)؛ جارنامەی مافی کەسانی سەر بە کەمینە نەتەوەییەکان یان نەتەوەیی و ئایینی و زمانەوانییەکان (١٩٩٢)؛ بنەماکانی هەڵسوکەوت بۆ بزووتنەوەی نێودەوڵەتی خاچی سوور و مانگی سوور و ڕێکخراوە ناحکومییەکان لە بەرنامەکانی بەرپەرچدانەوەی کارەساتەکاندا (١٩٩٤)؛ جارنامەی یونسکۆ سەبارەت بە بنەماکانی لێبوردەیی (١٩٩٥)؛ بەڵگەنامەی کۆتایی کۆنفرانسی ڕاوێژکاری نێودەوڵەتی سەبارەت بە پەروەردەی قوتابخانەکان لە پێوەندی لەگەڵ ئازادی ئایین یان باوەڕ، لێبوردەیی و جیاکاری نەکردن (٢٠٠١)؛ بنەما ڕێنماییەکانی تولیدۆ بۆ فێرکردن دەربارەی ئایین و بیروباوەڕەکان لە قوتابخانە حکومییەکان (٢٠٠٧)؛ جارنامەی نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە مافەکانی گەلانی ڕەسەن (٢٠٠٧)؛ بەیاننامەی لاهای سەبارەت بە "باوەڕ بە مافەکانی مرۆڤ" (٢٠٠٨)؛ بنەماکانی کامدن سەبارەت بە ئازادی ڕادەربڕین و یەکسانی (٢٠٠٩)؛ بڕیارنامەی 18/16ی ئەنجومەنی مافی مرۆڤ سەبارەت بە بەرەنگاربوونەوەی لێبوردەیی، چەشنە چەشنە نەڕێنییەکان و چەواشەکردنی، و جیاکاری، هاندانی توندوتیژی و توندوتیژی دژی، کەسانی بنەمای ئایین یان باوەڕ (و پرۆسەی ئەستەنبوڵ، 2011)؛ پلانی کارکردنی ڕەبەت سەبارەت بە قەدەغەکردنی داکۆکیکردن لە ڕق و کینەی نەتەوەیی، ڕەگەزی یان ئایینی کە هاندانی جیاکاری، دوژمنایەتی یان توندوتیژی پێکدەهێنێت (٢٠١٢)؛ چوارچێوەی شیکاری بۆ تاوانەکانی دڕندەیی (٢٠١٤)؛ پلانی کارکردنی سکرتێری گشتی بۆ ڕێگریکردن لە توندڕەوی توندوتیژ (٢٠١٥)؛ هەروەها جارنامەی فەز سەبارەت بە ڕێگریکردن لە هاندانی توندوتیژی کە دەتوانێت ببێتە هۆی تاوانی دڕندەیی (٢٠١٥).

لە ژێر هەندێک بارودۆخدا، بە تایبەتی کاتێک ئەکتەرە غەیرە دەوڵەتییەکان کۆنترۆڵی بەرچاو/کاریگەر بەسەر خاک و دانیشتووانداً دەکەن (بۆ نموونە وەک دەسەڵاتدارانی دیفاکتۆ)، هەروەها پابەندن بە ڕێزگرتن لە مافە نێودەوڵەتییەکانی مرۆڤ وەک هەڵگری ئەرک (بڕوانە بەڵگەنامەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان. CEDAW/C/GC/30، بڕگەی 16؛ A/HRC/28/66، بڕگەکانی 54-55).

بڕوانە بەڵگەنامەی نەتەوە یەکگرتووەکان. A/HRC/22/17/Add.4، هاوپێچ، پاشکۆ، بڕگەی 1. 36.